

مجمع آموزش غیردولته مکتب الصادق (ع)
تأسیس ۱۳۷۳

دیرستان مکتب الصادق (ع)

منطقه ۱۸ تهران

تاریخ معاصر ایران

کلیه رشته ها (به استثنای ادبیات علوم

و انسانی - علوم و معارف اسلامی)

پایه یازدهم

تهیه و تنظیم از

مهدی رضا خادم‌لو

درس شانزدهم

زمینه ها و هدف های اصلاحات آمریکایی در ایران

در این درس، با هدف های اصلاحات اجتماعی و اقتصادی مورد نظر آمریکا در ایران و نیز اقداماتی که دولت های شریف امامی و امینی برای زمینه سازی و اجرای این سیاست انجام دادند آشنا می شوید.

تحول های بین المللی و منطقه‌ای

سیاست خارجی آمریکا در دوره ریاست جمهوری **جان.اف.کندی** در برابر کشورهای توسعه نیافته **جهان سوم و خاورمیانه**، اجرای **اصلاحات** از بالا به پایین با هدف پیشگیری از انقلاب های قهرآمیز بود. این سیاست با عنوان «**اتحاد برای پیشرفت**» در کشورهایی که در معرض **خطر کمونیسم** بودند، اجرا می شد.

جان.اف.کندی

نگاه اصلاحات کندي به حكومت هاي ديكتاتور

سياست خارجي آمريكا در دوره رياست جمهوري جان.اف.كندی در حالي اجرا مي شد؛ بي آن كه نظام ديكتاتوري و استبدادي حاكم بر آن كشورها تغيير يابد و در صورت مقاومت مردم توسل به زور براي اجراي آن پيش بيني شده بود.

دلیل اهمیت ایران برای اجرای سیاست های اصلاحی کندی

اجرای سیاست های اصلاحی کندی درباره ایران از اهمیت خاصی برخوردار بود؛ زیرا رژیم دست نشانده **محمد رضا شاه** وابسته و **متحد آمریکا** بود و به دلیل همسایگی با **اتحاد جماهیر شوروی** و موقعیت ممتاز جغرافیای سیاسی، در وضعیتی حساس و تعیین کننده قرار داشت.

دلیل توجه آمریکا به ایران

کارشناسان مسائل ایران در وزارت امور خارجه آمریکا، گزارش‌هایی از وضعیت **فساد حکومت شاه** و **سرکوب مخالفان** سیاسی رژیم پهلوی تهیه کردند که نشان می‌داد وجود یک سلسله **اصلاحات اقتصادی** — اجتماعی در ایران **ضروری** است.

علاوه بر این، **صنایع و اقتصاد آمریکا** و کشورهای غربی نیازمند **بازارهای مصرف** جدیدی بود و **کشورهای خاورمیانه** به علت ساختار اقتصادی مبتنی بر رژیم **ارباب و رعیتی**، امکان مصرف تولیدات جدید را **نداشتند**.

مقابله با خطر کمونیسم

به باور زمامداران آمریکا، اصلاحات اقتصادی و اجتماعی می‌توانست ضمن جلوگیری از «انقلاب سرخ» و کاهش خطر کمونیسم، زمینه ایجاد «انقلاب سفید» را فراهم آورد و از گسترش فعالیت‌های مردمی علیه حکومت‌های دیکتاتور و دست‌نشانده آمریکا جلوگیری کند.

منظور از انقلاب سفید، ماهیت و اهداف آن چیست؟

انقلاب سفید، انجام اصلاحات ظاهری اجتماعی و اقتصادی بدون اقدامات نظامی؛ یعنی نقطه مقابل انقلاب سرخ است. ماهیت استعماری داشت و در راستای حفظ منافع استعمارگران در منطقه خاورمیانه اعمال می شد. چون صنایع و اقتصاد آمریکا و کشورهای غربی، نیازمند بازارهای مصرف جدیدی بود و کشورهای خاورمیانه به علت ساختار اقتصادی، مبتنی بر ارباب و رعیتی، امکان مصرف تولیدات جدید را نداشتند. علاوه بر این، انجام اصلاحات ضمن جلوگیری از انقلاب سرخ و کاهش خطر کمونیسم، از خطر فعالیت های مردمی علیه حکومت های دیکتاتور و دست نشانده آمریکا جلوگیری می کرد.

نخست وزیر شریف امامی

در شهریور ۱۳۳۹ شاه با منصوب کردن جعفر شریف امامی به نخست وزیری و طرح شعارهایی مانند **آزادی احزاب و فضای باز سیاسی و اصلاحات اقتصادی** به استقبال از سیاست های جدید دولت آمریکا رفت.

انتخاب شریف امامی در واقع حاصل **توافق شاه و انگلستان** با استفاده از فرصت انتخابات ریاست جمهوری آمریکا بود. با وجود این، کندی رئیس جمهوری آمریکا به شاه و شریف امامی اعتماد نداشت و آن ها را برای اجرای برنامه هایش در ایران مناسب ندید.

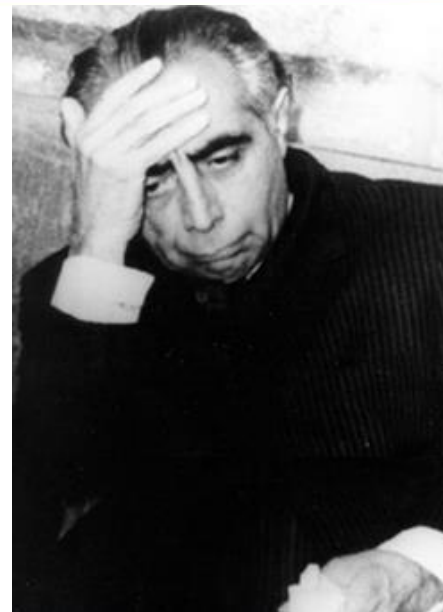

جعفر شریف امامی

برکناری شریف امامی و روی کار آمدن امینی

آمریکا برای هموارکردن سیاست های خود در ایران با برخی از رجال ایران ارتباط برقرار کرد و خواستار برکناری شریف امامی از نخست وزیری و روی کار آمدن **علی امینی** شد.

علی امینی در دوران تصدی سفارت ایران در آمریکا بیش از پیش به **مقامات آمریکایی نزدیک** شده بود و با کندی ارتباط **صمیمانه ای** داشت.

علی امینی

اصلاحات دوره نخست وزیری علی امینی

با روی کار آمدن علی امینی، سیاست های پیش بینی شده آمریکا در ایران به اجرا گذاشته شد.

قدم اول: این سیاست مبارزه با **فساد** اداری بود که برای جلوگیری از سقوط رژیم پهلوی و افتادن حکومت ایران به دست کمونیست ها، صورت می گرفت.

اقدام دوم: «اصلاحات اقتصادی» بود که برای تغییر زیرساخت های اجتماعی و اقتصادی کشور به اجرا درآمد.

اصلاحات دوره نخست وزیری علی امینی

علی امینی در اولین قدم، دست به اقدامی جنجالی زد. او از شاه درخواست **انحلال مجلس های شورای ملی و سنا** را کرد، تا موانع سر راه انجام نقشه های خود را از میان بردارد. به دنبال آن، جمعی زیاد از سران حکومت از **نظامیان عالی** رتبه گرفته تا **مقام های اقتصادی را دستگیر** کرد تا گناه مفسد اقتصادی و سیاسی رژیم پهلوی را به گردن آنان بیندازد.

هدف علی امینی از اجرای اصلاحات کندی

علی امینی با این اقدام می‌خواست از تعمیق **اعتراضات** اجتماعی و مردمی علیه آمریکا جلوگیری کند.

البته او به دنبال **جاه طلبی** های شخصی خود نیز بود و می‌خواست **مستقل از شاه**، با آمریکا ارتباط برقرار کند. **شاه** از این موضوع احساس **نگرانی** می‌کرد.

اجرای اصلاحات ارضی توسط علی امینی

اقدام دوم علی امینی، اجرای قانون اصلاحات ارضی بود.

قانون «اصلاحات ارضی» که در بهمن ۱۳۴۰ در هیئت دولت به تصویب رسیده بود، از **منطقه آذربایجان** شروع شد.

با سرعت گرفتن اصلاحات ارضی توسط علی امینی، شاه از ناحیه او **احساس خطر** کرد.

رقابت شاه و علی امینی

کندی، رئیس جمهور آمریکا، از مشاوران خود خواسته بود که برای دادن کمک به ایران شرایط خاصی تعیین کنند. آن هم در شرایطی که ایران به شدت به این وام نیاز داشت. شرط واگذاری **وام ۳۵ میلیون** دلاری آمریکا پذیرش نخست وزیری **علی امینی** از سوی شاه بود. آمریکا در **دوران چهارده ماهه** حکومت امینی، کمک های مالی که بالغ بر ۶۷ میلیون دلار بود، به ایران پرداخت کرد و این حمایت ها را منوط به حسن اجرای اصلاحات مورد علاقه اش کرد. امینی به دلیل ارتباط نزدیک با مقامات آمریکایی همواره مورد حسادت شاه قرار داشت.

رقابت شاه و علی امینی

شاه بعدها با اعتراف به این موضوع گفت: «بدتر از همه اینکه موقع دیدارم از آمریکا هر جا می رسیدم، اول از همه حال و احوال.» نخست وزیر را از من می پرسیدند و رفتارشان به صورتی بود که گویی اصلاً من را به حساب نمی آوردند با این همه وقتی که امینی درگیری اش بر سر لزوم **کاهش بودجه نظامی** آغاز شد، نتوانست حمایت آمریکا را جلب کند. این نخستین بار نبود که ایالت متحده آمریکا، در برابر نخست وزیر، جانب شاه را گرفته بود.

سفر محمدرضا شاه و اسدالله علم به آمریکا

محمدرضا شاه در فروردین ۱۳۴۱ به همراه **اسدالله علم** به آمریکا رفت و با کمک انگلستان توانست آمریکا را به **برکناری امینی** راضی کند و خود **مجری اصلاحات** مورد نظر آمریکا در ایران شود.

۱- اهداف آمریکا از انجام اصلاحات در کشورهای توسعه نیافته چه بود؟

اجرای اصلاحات از بالا به پایین

۲- اصلاحات آمریکا در زمان کندی با چه عنوانی و در چه کشورهایی اجرا شد؟

با هدف پیشگیری از انقلاب‌های قهرآمیز بود. این اصلاحات با عنوان «اتحاد برای پیشرفت» در کشورهایی که در معرض خطر کمونیسم بودند، اجرا می‌شد.

۳- چرا دولت آمریکا انجام اصلاحات اقتصادی - اجتماعی در ایران را ضروری می دانست؟

زیرا رژیم دست نشانده شاه وابسته و متحد آمریکا بود و به دلیل همسایگی با اتحاد جماهیر شوروی و موقعیت ممتاز جغرافیای سیاسی، در وضعیتی حساس و تعیین کننده قرار داشت.

۴- آمریکا چه نقشی در برکناری شریف امامی و انتصاب علی امینی داشت؟

کندی رئیس جمهور آمریکا، به شاه و شریف امامی اعتماد نداشت و آن‌ها را برای اجرای برنامه‌هایش در ایران مناسب ندید. بنابراین، برای هموار کردن سیاست‌های خود در ایران، با برخی از رجال ایران ارتباط برقرار کرد و خواستار برکناری شریف امامی و روی کار آمدن علی امینی شد.

۵- علی‌امینی در دوره نخست وزیری خود دست به چه اقداماتی زد؟

در اولین قدم دست به اقدامی جنجالی زد و از شاه درخواست انحلال مجلس‌های شورای ملی و سنا را کرد، تا موانع سر راه انجام نقشه‌های خود را از میان بردارد. به دنبال آن، جمعی زیاد از سران حکومت، از نظامیان عالی رتبه گرفته تا مقام‌های اقتصادی را دستگیر کرد تا گناه مفسد اقتصادی و سیاسی رژیم را به گردن آنان بیندازد. اقدام دوم امینی، اجرای قانون اصلاحات ارضی بود.

درباره کمک های آمریکا به ایران در دوره نخست وزیری علی امینی
گزارشی تهیه کنید.

سوالات متن

۱- به باور زمامداران آمریکا اصلاحات اقتصادی و اجتماعی می توانست چه نتایج داشته باشد؟

ضمن جلوگیری از «انقلاب سرخ» و کاهش خطر کمونیسم، زمینه ایجاد «انقلاب سفید» را فراهم آورد و از گسترش فعالیت های مردمی علیه حکومت های دیکتاتور و دست نشانده آمریکا جلوگیری کند.

۲- محمدرضا در شهریور ۱۳۳۹ با منصوب کردن چه کسی به نخست وزیری و با طرح چه شعارهایی به استقبال از سیاست های جدید آمریکا رفت؟

شریف امامی - با شعارهایی مانند آزادی احزاب و فضای باز سیاسی و اصلاحات اقتصادی

۳- انتخاب شریف امامی به نخست وزیری حاصل توافق چه کسانی و چه شرایطی بود؟

حاصل توافق محمدرضا شاه و انگلستان با استفاده از فرصت انتخابات ریاست جمهوری آمریکا بود.

۴- با نخست وزیر چه کسی سیاست های پیش بینی شده آمریکا به اجرا در آمد؟

دکتر علی امینی

۵- قدم اول اجرای سیاست های پیش بینی شده آمریکا در ایران چه بود؟

مبارزه با فساد اداری برای جلوگیری از سقوط رژیم پهلوی و افتادن حکومت ایران به دست کمونیست ها صورت می گرفت.

۶- هدف علی امینی از دستگیری مقامات اقتصادی و نظامیان عالی رتبه چه بود؟

او می خواست گناه مفساد اقتصادی و سیاسی رژیم پهلوی را به گردن آنها بیندازد تا از گسترش اعتراضات اجتماعی و مردمی علیه آمریکا جلوگیری کند.

۷- قدم دوم در اجرای سیاست های پیش بینی شده آمریکا در ایران چه بود؟

اصلاحات اقتصادی که برای تغییر زیرساخت های اجتماعی و اقتصادی کشور به اجرا درآمد.

۸- قانون اصلاحات ارضی در چه تاریخی و در توسط کدام نهاد به تصویب رسید؟

بهمن ۱۳۴۰ در هیئت دولت

۹- اجرای قانون اصلاحات ارضی از کدام منطقه آغاز شد؟

منطقه آذربایجان

۱۰- چرا محمدرضا شاه دکتر علی امینی از نخست وزیری برکنار شد؟

به دنبال جاه طلبی های علی امینی که می خواست مستقل از شاه با آمریکا رابطه برقرار کند. شاه از این موضوع احساس نگرانی می کرد او را برکنار کرد.

۱۱- علی امینی چگونه از نخست وزیری برکنار شد؟

محمدرضا شاه در فروردین ۱۳۴۱ به همراه اسدالله علم به آمریکا رفت و با کمک انگلستان توانست آمریکا را به برکناری امینی راضی کند. و خود مجری اصلاحات مورد نظر آمریکا در ایران شود.

۱۲- بعد از برکناری علی امینی چگونه چه کسی مجری اصلاحات مورد نظر آمریکا شد؟

بعد از برکناری امینی خود محمدرضا شاه مجری اصلاحات مورد نظر آمریکا در ایران شود.

خدانگدار

با آرزوی توفیق برای شما دانش آموزان عزیز

دبیرستان مکتب الصادق – خادملو